

Χριστιανικές διαβολές κατά της αρχαίας Ελλάδας: Η καταγωγή του Έλληνα κι ο πολιτισμός του (Μέρος 6ο) - Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός είναι άσχετος με την αρχαία ελληνική θρησκεία; Απάντηση στο άρθρο «Η επανάσταση των φιλοσόφων ενάντια στους θεούς, στους ιερείς, στην κοινωνία και στους θεσμούς» (α')

Το συγκεκριμένο άρθρο που βρίσκεται εδώ, είναι παρμένο από το άρθρο του Π. Γιαννουλάκη «Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και το αρχαίο ελληνικό καταστημένο» (Περιοδικό Strange, τ. 63). Οι θέσεις του αρθρογράφου και συγγραφέα αρκετών βιβλίων, συνοψίζονται στα εξής:

1. Ότι η εικόνα που έχουμε σήμερα περί ενότητας της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας-επιστήμης με τη μυθολογία-θρησκεία, είναι «μία ψευδή εικόνα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας».
2. Ότι υπήρχε διάσταση μεταξύ της αρχαίας ελληνικής θρησκείας και «οι περισσότεροι από τους φιλόσοφους κυνηγήθηκαν από τα ιερατεία».
3. Ότι υπήρχε στην αρχαία Ελλάδα «ιερά εξέταση που ήταν το ίδιο στυγνή και παράλογη όσο και η χριστιανική».
4. Ότι οι φιλόσοφοι «δήλωναν ότι υπάρχει ένας θεός και όχι πολλοί, ο Θεός του Σύμπαντος, το Ένα πίσω από τα πάντα».
5. Ότι «η φιλοσοφία ούτε γεννήθηκε στην Αθήνα ούτε πέθανε στην Αθήνα. [...] Οι περισσότεροι φιλόσοφοι ταξίδεψαν σε όλον τον αρχαίο κόσμο, συλλέγοντας τις

γνώσεις τους από παντού, και επέστρεφαν για να διδάξουν τους Έλληνες με τα συμπεράσματα τους, τις γνώσεις και τις εμπνεύσεις που αποκόμισαν από τις έρευνες, τις θεωρίες και τις εξερευνήσεις τους».

6. Θέλοντας να δείξει τη διάσταση μεταξύ των φιλοσόφων και των υπολοίπων ανθρώπων ισχυρίζεται ότι οι πρώτοι «ήταν αληθινοί άνθρωποι, ενώ όλοι γύρω τους ήταν ανθρωπάκια. Δεν συνέθεσαν το έργο τους βάσει κάποιου επίσημου ελληνικού πολιτισμού».

7. Ότι, «Η ελληνική φιλοσοφία δεν υπήρχε πριν το 600 π.Χ. και τελείωσε ανεπιστρεπτί γύρω στον 4ο αιώνα μ.Χ. (αναμιγμένη με τη ρωμαϊκή φιλοσοφία). Αυτά ήταν τα χίλια χρόνια της φιλοσοφίας».

Σύντομες ισάριθμες απαντήσεις στα παραπάνω .

1. Την εικόνα που έχουμε σήμερα την συνθέτουμε από τις ίδιες τις πηγές, και όχι από τις απόψεις του καθένα που αρέσκει στο να γράφει ιστορίες...για αγρίους. Ο Αριστοτέλης, ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της αρχαίας ελληνικής επιστήμης και του λογοκρατικού πνεύματος, δέχεται ότι το κυριότερο συστατικό μιας πόλης-άρα και του πολιτισμού, είναι η επιμέλεια «περί το θείον». Συγκεκριμένα γράφει: *«πρώτον, την περί το θείον επιμέλειαν, ην καλούσιν ιερατείαν. [...] Τα μεν ουν έργα ταυτ' εστίνων δείται πάσα πόλις ως ειπείν· η γαρ πόλις πλήθος εστίνου το τυχόν αλλά προς ζωήν αύταρκες, ως φαμέν, εάν δε τι τυγχάνη τούτων εκλειπών, αδύνατον απλώς αυτάρκη την κοινωνίαν είναι ταύτην»* (Πολιτικά, βιβλίο Η' 1328b 14). Από τη συνέχεια της αναίρεσης των θέσεων του Π. Γιαννουλάκη, θα φανούν καλύτερα τα περί ενότητας.

2. Αν και αυτό έχει αναλυθεί στις προηγούμενες αναρτήσεις, αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι εάν ίσχυε ο ισχυρισμός του Γιαννουλάκη, τότε δεν θα έπρεπε να είχαμε στην Αθήνα καμία φιλοσοφική σχολή όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Αντιθέτως, ο Διογένης ο Λαέρτιος μας πληροφορεί ότι ο Αρχέλαος ήρθε στην Αθήνα από την Ιωνία και έγινε δάσκαλος του Σωκράτους. Από τον σωκρατικό κύκλο βγήκαν φιλόσοφοι που ίδρυσαν φιλοσοφικές σχολές, όπως ο Πλάτων (Ακαδημία), ο Αντισθένης (Κυνική Σχολή), ο Αρίστιππος (Κυρηναϊκή Σχολή), ο Ευκλείδης (Μεγαρική Σχολή), ο Φαίδων (Ηλειοερετρική Σχολή) κ. α. Ο Διογένης μας πληροφορεί ότι οι διασημότεροι εξ αυτών ήσαν δέκα. Αυτοί είχαν άλλους μαθητές στη συνέχεια. Παρατηρούμε δηλαδή, ότι μόνο στο κομμάτι που προαναφερθήκαμε, υπάρχει (ειδικά στην Αθήνα) μια πλούσια επίσημη φιλοσοφική δραστηριότητα τουλάχιστον από το 450 π. κ. ε με τον Αρχέλαο και μετά, ως το 348 π. κ. ε που απεβίωσε ο Πλάτων. Είναι η εποχή που υπάρχει ταυτόχρονα το ψήφισμα που

εισηγήθηκε ο Διοπίθης (432 π. κ. ε), και που υποτίθεται ότι γίνονται...συστηματικοί διωγμοί κατά των φιλοσόφων από το ιερατείο! Τα σχετικά με τη συνέχεια των φιλοσόφων για την περίοδο αυτή αναφέρονται από τον Διογένη στο έργο του «Βίοι φιλοσόφων», στα πρώτα τρία βιβλία. Ωστόσο ο συγγραφέας «δεν» τα...είδε, παρόλο που όπως ισχυρίζεται, αφιερώνει το άρθρο του στον Διογένη τον Λαέρτιο επειδή υποτίθεται ότι δικαιώνει τις απόψεις του συγγραφέως. Όπως γράφει ο ίδιος ο Γιαννουλάκης, «*Το ταπεινό αυτό άρθρο αφιερώνεται στη μνήμη του Διογένη Λαέρτιου, στον οποίο οφείλουμε τα περισσότερα που γνωρίζουμε για τους βίους των αρχαίων ελλήνων φιλοσόφων και διατηρούμε τη μνήμη τους*».

Όμως, ούτε ο Αρχέλαος διώχθηκε επειδή θεωρούσε αίτιο της γενέσεως το θερμόν και το ψυχρόν, ούτε ο Αισχίνης, ούτε ο Σίμων ο Αθηναίος, ούτε ο Γλαύκων, ούτε ο διάδοχος του Πλάτωνος ο Σπεύσιππος, ούτε ο Ξενοκράτης ο Χαλκηδόνιος (σχολάρχης της Ακαδημίας μεταξύ 339-314 π.κ.ε.), ούτε ο Πολέμων, ούτε ο Κράτης, ούτε ο Αρκεσίλαος (εκπρόσωπος της Μέσης Ακαδημίας).

3. Πουθενά δεν γίνεται λόγος για συστηματικούς διωγμούς κατά των φιλοσόφων από το ιερατείο της αρχαίας ελληνικής θρησκείας εξαιτίας της φιλοσοφίας, σε κανένα βιβλίο και σε καμία πηγή. Ούτε φυσικά στον Διογένη τον Λαέρτιο. Αυτό που αναφέρεται από τις πηγές (και έχουμε ήδη δει στα προηγούμενα άρθρα), είναι το ψήφισμα που εισηγήθηκε ο Διοπίθης που ήθελε την παραδοχή των θεών της πόλεως για την κοινωνική συνοχή των πολιτών που κλονίζονταν από την γενικότερη κρίση, καθώς είμαστε στα πρόθυρα του πελοποννησιακού πολέμου. Για αυτό και ο Περικλής, στον Επιτάφιο λόγο του που μας διασώζει ο Θουκυδίδης, μπορεί να ισχυριστεί με παρρησία ότι «*φιλοκαλούμεν τε γαρ μετ' ευτελείας και φιλοσοφούμεν άνευ μαλακίας*» (βιβλίο Β', παράγραφος 40). Κάτι που συνεχίστηκε και μετά το θάνατό του.

4. Δεν υπάρχει καμία μαρτυρία από κανέναν φιλόσοφο που να προέρχεται από τον ίδιο ή από κάποιον άλλο για αυτόν, που να μιλάει για μονοθεϊσμό. Όλοι αναφέρονται σε μια υπέρτατη αρχή από την οποία προκύπτουν όλες οι τάξεις των όντων. Μέσα σε αυτά τα όντα, στα ανώτερα πεδία βρίσκονται οι θεοί και ακολουθούν κατά τάξη τα υπόλοιπα όντα. Αυτό λέγεται «*ενοθεισμός*», είναι αυτό που δίδασκε η αρχαία ελληνική θρησκεία, και βρίσκεται πιο κοντά στον πολυθεϊσμό, χωρίς να έχει καμία σχέση με τον μονοθεϊσμό. Ο μονοθεϊσμός προαπαιτεί ένα εξωτερικό δημιουργικό αίτιο το οποίο φτιάχνει εκ του μηδενός μέσω των ενεργειών του. Γενικότερα, αυτά είναι αλλότρια ως προς τις

παραδόσεις των αρχαίων λαών, και εντοπίζεται με κάποια ασάφεια μόνο στις ιουδαϊκές Γραφές, παίρνοντας πιο ολοκληρωμένη μορφή από τον χριστιανισμό και τους πατέρες της Εκκλησίας.

5. Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει: «...αφ' Ελλήνων ήρξε φιλοσοφία» (Α' βιβλίο, παράγραφος 4). Λίγο παρακάτω: «Φιλοσοφίαν δε πρώτος ωνόμασε Πυθαγόρας και εαυτόν φιλόσοφον» (ο. π. 12). Όπως αναφέρει (ο. π. 13), η φιλοσοφία έχει διττή προέλευση. Έχουμε την Ιωνική φιλοσοφία και εκείνη που αναπτύχθηκε στην Ιταλία. Η πρώτη έχει εκπροσώπους τον Αναξίμανδρο, τον Θαλή, τον Αναξίμενη, τον Αναξαγόρα, τον Αρχέλαο, και καταλήγει στον Κλειτόμαχο, τον Χρύσιππο, τον Θεόφραστο. Η δεύτερη έχει εκπροσώπους τον Φερεκύδη, τον Πυθαγόρα, τον Τηλαύγη, τον Ξενοφάνη, τον Παρμενίδη, τον Ζήνωνα τον Ελεάτη, τον Λεύκιππο, τον Δημόκριτο, τον Ναυσιφάη, και καταλήγει στον Επίκουρο. Ο Σωκράτης, παρόλο που δεν δημιούργησε κάποια σχολή όπως οι προηγούμενοι, ωστόσο εισήγαγε την ηθική. Από τον σωκρατικό κύκλο προέκυψαν ο Πλάτων, ο Σπεύσιππος, ο Ξενοκράτης, ο Πολέμων, ο Κράντωρ, ο Κράτης, ο Αρκεσίλαος, ο Λακύδης, ο Καρνεάδης, ο Κλειτόμαχος. Η διάκριση του Διογένους γίνεται με βάση τον γεωγραφικό τόπο όπου αναπτύχθηκαν οι ιδέες και μεταδόθηκαν. Μετά δείχνει τη συνέχεια από τον Σωκράτη και πως διεσπάρησαν οι φιλοσοφικές ιδέες και σε άλλα γεωγραφικά σημεία της Ελλάδος μέσω των μαθητών. Αναφέρει την Κυρηναϊκή Σχολή, την Ηλιακή, την Μεγαρική, την Κυνική, την Ερετρική, την Περιπατητική, την Στωική, την Επικούρεια, την Πυρρώνειο. Συνεπώς, ναι μεν η φιλοσοφία δεν ξεκίνησε από την Αθήνα, αλλά αναπτύχθηκε ως επί το πλείστον εκεί, και σύμφωνα με τον Διογένη η αρχή της είναι υπόθεση ελληνική. Όμως αυτές τις πληροφορίες δεν τις είδε; Ας προχωρήσουμε τώρα και στο άλλο. Οι Έλληνες φιλόσοφοι, όπως προκύπτει από τους καταγεγραμμένους βίους τους που έχουν περιέλθει σε μας, ταξίδευαν και είτε αποκόμιζαν γνώσεις (και) από αλλού, είτε μετέδιδαν εκεί τις δικές τους. Ωστόσο, ο ιστορικός Διόδωρος ο Σικελιώτης, γράφει σε αρκετά σημεία ότι οι Αιγύπτιοι προσπάθησαν να ιδιοποιηθούν τις γνώσεις που τους κόμισαν οι έλληνες φιλόσοφοι και να τις παρουσιάσουν ως δικές τους. Ορίστε ένα από αυτά:

«Οι ιερείς των Αιγυπτίων ιστορούν από τις καταγραφές στα ιερά τους βιβλία ότι τους επισκέφτηκαν τα παλαιά χρόνια ο Ορφείας, ο Μουσαίος, ο Μελάμπους και ο Δαίδαλος, καθώς και ο ποιητής Όμηρος και ο Λυκούργος ο Σπαρτιάτης, ο Σόλων ο Αθηναίος και ο φιλόσοφος Πλάτων, ήλθε επίσης ο Πυθαγόρας ο Σάμιος και ο μαθηματικός Εύδοξος, καθώς επίσης ο Δημόκριτος ο Αβδηρίτης και ο Οινοπίδης ο Χίος. Τεκμήρια της επίσκεψης όλων τούτων δείχνουν για άλλους τα αγάλματά

τους και για άλλους τοποθετήσεις ή κτήρια που φέρουν το όνομά τους, και φέρνουν αποδείξεις από τον τομέα της γνώσης που υπηρέτησε ο καθένας τους, βγάζοντας το συμπέρασμα πως από την Αίγυπτο πήραν όλες τις γνώσεις για τις οποίες θαυμάστηκαν από τους Έλληνες. Ο Ορφέας, για παράδειγμα, πήρε από την Αίγυπτο τις περισσότερες από τις μυστικές τελετουργίες, τις οργιαστικές τελετές που συνοδεύουν τις περιπλανήσεις του και τη μυθική παράδοση για τις εμπειρίες του στον Άδη. Γιατί η λατρεία του Όσιρι είναι ίδια μ' εκείνη του Διονύσου, ενώ της Ίσιδος είναι πανομοιότυπη με την αντίστοιχη της Δήμητρας και μόνο τα ονόματα έχουν αλλάξει» (Α' βιβλίο Ιστορική Βιβλιοθήκη, παράγραφος 96).

Από πότε ο δάσκαλος τιμά τον μαθητή του; Από πότε ο ανώτερος τιμά τον υποδεέστερο με ονοματοδοσίες και προτομές; Πως είναι δυνατό να πήραν όλες τις γνώσεις από τους Αιγυπτίους, απλά και μόνο επισκεπτόμενοι αυτούς και όχι μένοντας εκεί; Δεν είναι ότι διδάχθηκαν από τους άλλους τα πάντα, αλλά το ορθότερο είναι να πούμε ότι υπήρχε ανταλλαγή ιδεών, και ότι πρακτικό υιοθετούσαν, το βελτίωναν και το μετέτρεπαν σε επιστήμη, όπως λέει ο Πλάτων στην «Επινομίδα».

6. Ο πολιτισμός είναι πρωτίστως ιδέες- έννοιες, και αξίες. Δηλαδή, άυλα. Η εκδήλωσή του είναι που γίνεται με τρόπο ορατό και αισθητό. Ο επίσημος ελληνικός πολιτισμός λοιπόν, ξεκινάει από τις ιδέες. Ο φιλόσοφος βασίζει την φιλοσοφία του σε αυτές, όχι μόνο για τα «φυσικά» αλλά και για τα «μετά τα φυσικά», μέσω λογικών σκέψεων και συμπερασμάτων. Συνεπώς, αν οι ίδιοι ήσαν φορείς ιδεών και πολιτισμού, πως είναι δυνατόν να μην συνέθεσαν το έργο τους με βάση αυτόν; Το ίδιο ισχύει και για κάθε άλλο τομέα του πολιτισμού. Όσον αφορά τα «ανθρωπάρια», μήπως μπορούν έτσι να χαρακτηριστούν οι μαραθωνομάχοι ή οι σαλαμινομάχοι, που δεν ήταν φιλόσοφοι; Ανθρωπάρια και οι γλύπτες, και οι ζωγράφοι, και γενικότερα όσοι ασχολήθηκαν με τις τέχνες και τα γράμματα, οι ρήτορες, μόνο και μόνο διότι δεν ήσαν φιλόσοφοι σε κάποια σχολή; Άτοπο και αυτό.

7. Η δήλωση ότι η φιλοσοφία περιορίζεται σε χίλια χρόνια δράσης (600 π.κ.ε.-400 κ.ε.), είναι αυθαίρετη και πεπλανημένη. Ο Διογένης ο Λαέρτιος που είδαμε ήδη, τοποθετεί την αρχή της στους Έλληνες. Το όνομα φιλοσοφία δόθηκε για πρώτη φορά από τον Πυθαγόρα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι τότε δημιουργήθηκε. Απλά τότε δόθηκε το όνομα σε αυτήν την δραστηριότητα του πνεύματος από τον Πυθαγόρα, θέλοντας να δείξει ότι ο άνθρωπος αγαπά μεν την σοφία, αλλά ο ίδιος υπολείπεται καθώς μόνο ο θεός είναι σοφός (Βίοι Φιλοσόφων, Α' βιβλίο

παράγραφος 12). Η τάση, λοιπόν, προς την σοφία, ονομάστηκε φιλοσοφία. Επίσης, γράφει κάτι πολύ τολμηρό για όσους αποδίδουν την αρχή της φιλοσοφίας στους βαρβάρους. «Λανθάνουσι δ' αυτούς τα των Ελλήνων κατορθώματα, εφ' ων μη ότι η γε φιλοσοφία, αλλά και γένος ανθρώπων ήρξε, βαρβάρους προσάπτοντες» (ο. π. παράγραφος 3). Πάμε λοιπόν πολύ πίσω, πολύ πριν το 600 π.κ.ε. Εκτός και αν πιστεύει ο Γιαννουλάκης ότι η ανθρωπότητα υπάρχει...από το 600 π.κ.ε, κάτι που φυσικά αρνούμαι να πιστέψω... Απλά ο Διογένης καταγράφει την ιστορία της φιλοσοφίας χρησιμοποιώντας τα ατόφια κείμενα που είχε στα χέρια του ή που είχε πρόσβαση σε αυτά στην εποχή του. Βεβαίως, ο Πρόκλος, ο Δαμάσκιος, ο Μαρίνος κα, έδρασαν μετά το 400 κ.ε. Συνεπώς, η φιλοσοφία δεν τελείωσε εκεί. Υπήρχαν και υπάρχουν ως σήμερα οι συνεχιστές της. Η φιλοσοφία θα τελειώσει μόνο όταν τελειώσει το ανθρώπινο πνεύμα. Και αυτό είναι ατελεύτητο. Παρακάτω θα επικεντρωθώ και θα μεταφέρω σε παραθέσεις μόνο όσα κρίνω σημαντικά, αποκόπτοντάς τα από τις φλυαρίες. Όποιος θέλει, μπορεί να τα διαβάσει στον σύνδεσμο που έδωσα παραπάνω.

Θαλής

Οι βασικοί ισχυρισμοί του Π. Γιαννουλάκη, είναι οι ακόλουθοι:

όταν ο Θαλής προέβλεψε την έκλειψη ηλίου στις 28 Μαΐου του 585 π.Χ., και η έκλειψη όντως έγινε την ημέρα και την ώρα που είχε προβλέψει, οι συμπολίτες του αντί να τον θαυμάσουν, τον κατηγορήσαν για μάγο.

Έχουμε αναφορές από τον Διογένη τον Λαέρτιο, το λεξικό Σούδα, τον Ησύχιο, τον Ηρόδοτο, τον Κλήμεντα Αλεξανδρείας, τον Ευσέβιο, τον Κικέρωνα, τον Πλίνιο, τον Δερκυλλίδη, και τον Αέτιο. Ενώ αναφέρεται το γεγονός της πρόβλεψης, ωστόσο πουθενά δεν αναφέρεται ότι ο Θαλής κατηγορήθηκε ως μάγος! Όποιος θέλει να αποδείξει το αντίθετο, ας μας φέρει το αντίστοιχο χωρίο.

Κι ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα η επιστήμη δεν είχε ξεχωρίσει ακόμη από τη μυθολογία και οι άνθρωποι ακόμη πίστευαν αυστηρά μόνο αυτά που έλεγαν ο Όμηρος και ο Ησίοδος και κανένας άλλος, στη Μίλητο υπήρχε ένας μεγάλος σοφός που είχε διαγράψει τους θεούς και τους μύθους τους.

Ο Διογένης ο Λαέρτιος παραδίδει: «Αρχήν δε των πάντων ύδωρ υπεστήσατο, και τον κόσμον έμψυχον και δαιμόνων πλήρη» (Βίοι φιλοσόφων, Α' βιβλίο, 27). Ο Αριστοτέλης στο «Περί ψυχής»: «Θαλής ωιήθη πάντα πλήρη θεών είναι» (411a 7).

Ο Αέτιος: «Θαλής απεφήνατο πρώτος την ψυχὴν φύσιν αεικίνητον ἢ αυτοκίνητον» («Συναγωγή περί των αρεσκόντων»). Επίσης, «Θαλής νου του κόσμου τον θεόν, το δε παν ἔμψυχον και δαιμόνων πλήρες» (Κάκτος, Προσωκρατικοί, Β' τόμος, σ. 76). Μάλιστα ο Αριστοτέλης στο ἔργο «Μετά τα Φυσικά» (ο. π. σ. 65), μας δίνει την πληροφορία ότι μερικοί δέχονταν ότι η θεωρία του Θαλή για την σταθερή αρχή που βρίσκεται πίσω από το γίνεσθαι, φαινόμενο στο υλικό πεδίο, είναι εμπνευσμένη από όσα είπαν οι παλαιότεροι θεολόγοι. Ο Όμηρος στην Ιλιάδα (ραψωδία Ψ, στ. 201) αναφέρει τον Ωκεανό και την Τηθύ ως προπάτορες της γενέσεως.

Προκαλούσε την οργή των ιερέων όταν τον ρωτούσαν τι ήταν οι θεοί, κι εκείνος απαντούσε: «Εδώ δεν ξέρετε τι είναι οι πέτρες, θέλετε να μάθετε τι είναι οι θεοί; Όλα, και πέτρες και θεοί, είναι κομμάτια της αιώνιας ψυχής του κόσμου, στην οποία δεν χρειάζεται να κάνετε θυσίες ή να απευθύνετε προσευχές, διότι είστε και εσείς οι ίδιοι μέρη της...».

Από όσο έχω ερευνήσει, δεν υπάρχει το χωρίο αυτό ή κάτι παραπλήσιο σε καμία πηγή. Όποιος το βρει, ας το παραθέσει να το εξετάσουμε.

Δεν διασώθηκε κανένα ἔργο του Θαλή, και γι' αυτό λένε ότι δεν ἔγραψε κανένα σύγγραμμα, πράγμα για το οποίο κάθε νοήμων ἄνθρωπος έχει δικαίωμα να αμφιβάλει.

Το ότι δεν διασώθηκε κανένα ἔργο του Θαλή είναι ανακρίβεια. Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει: «...κατὰ τινάς μεν σύγγραμμα κατέλιπεν ουδέν» (Βίοι φιλοσόφων, Α' Βιβλίο, 23). Σύμφωνα με κάποιους δεν ἄφησε τίποτα. Ωστόσο, ο Διογένης διαφωνεί. Για αυτό φέρνει συγκεκριμένες αποδείξεις τα εξής: το ἔργο «Περί τροπῆς και Ισημερίας», την μαρτυρία του Λάβωνος από το Ἄργος (2ος αι. κ.ε.) που ἔλεγε ότι τα γραπτά του Θαλή ἔφταναν τους διακοσίους στίχους. Ακόμα, ο Διογένης είναι σε θέση να παραθέσει χωρία από τους στίχους των ποιημάτων του και φερόμενες επιστολές του Θαλή στον Φερεκύδη και στον Σόλωνα. Τέλος, στο λεξικό της Σούδας αναφέρεται: «Ἐγραψε Περί μετεώρων εν ἔπεσι, Περί ισημερίας και ἄλλα πολλά» (ο. π. σ. 50).

Ας δούμε, τέλος, αν ο Θαλής απαξιώθηκε από τους συντοπίτες του (τα «ανθρωπάρια» ὅπως αναφέρονται υποτιμητικά).

Είναι γνωστή η ιστορία με τον τρίποδα που βρήκαν κάποιοι Μιλήσιοι ψαράδες και για τη διαμάχη που δημιουργήθηκε για το ποιος θα τον έπαιρνε. Έστειλαν λοιπόν να ρωτήσουν το Μαντείο των Δελφών, και αυτό αποφάνθηκε ότι θα έπρεπε να δοθεί στον πιο σοφό, καθώς ο τρίποδας συμβόλιζε τη σοφία. Τον έδωσαν λοιπόν στον Θαλή, όπως μεταφέρει ο Διογένης ο Λαέρτιος (ο. π. σ. 39). Που σημαίνει ότι αναγνωρίζονταν η σοφία του και δεν ήταν στο περιθώριο. Βέβαια ο Θαλής δεν τον κράτησε και τον έδωσε σε άλλον σοφό. Τελικά, κανείς από τους σοφούς δεν θεώρησε τον εαυτό του σοφότερο από τους άλλους, και έτσι ο τρίποδας επέστρεψε στον Θαλή που τελικά τον αφιέρωσε στον Απόλλωνα των Δελφών. Η επιγραφή έλεγε: «*Θαλής Εξαμύου Μιλήσιος Απόλλωνι Δελφινίωι Ελλήνων αριστείον δις λαβών*» (ο. π. σ. 40). Επομένως, ο Θαλής δεν ήταν αναγνωρισμένος μόνο στον τόπο του, αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Άραγε, στους Δελφούς δεν υπήρχε ιερατείο; Πού είναι η επανάσταση των φιλοσόφων; Πού είναι η αντίθεσή τους με την θρησκεία; Δυστυχώς, με τέτοια ψέματα και ανακρίβειες έχουν αναλάβει κάποιοι να ενημερώσουν το αναγνωστικό κοινό διαδίδοντας πλάνες.

Αναξίμανδρος

Εστιαζόμαστε στα εξής παραλείποντας τις φλυαρίες.

Ήταν η πρώτη γνωστή συγγραφή με την οποία επιχειρούταν η εξήγηση του σύμπαντος με βάση επιστημονικές αρχές, και αποτελούσε σοβαρά επικίνδυνο τόλμημα, αν λάμβανε κανείς υπ' όψιν του τις θεοκρατικές αντιλήψεις της εποχής.

Οι πηγές αναφέρουν ότι ήταν πράγματι τόλμημα, όχι όμως εξαιτίας των θεοκρατικών αντιλήψεων της εποχής, αλλά επειδή το ίδιο το εγχείρημα ήταν δύσκολο. Από τον δεύτερο τόμο των Προσωκρατικών (Κάκτος): (Στράβων): «*Πρώτος ετόλμησε την οικουμένην εν πίνακι γράψαι*» (σ. 84). (Θεμίστιος): «*εθάρρησε πρώτος ων ίσμεν Ελλήνων λόγον εξενεγκείν περί φύσεως συγγραμμένον*» (σ. 84)

Το πρώτο αυτό επιστημονικό σύγγραμμα δεν πρέπει να γνώρισε καθόλου θερμή υποδοχή, αφού ήταν εξαιρετικά σπάνιο ακόμη και κατά την αρχαιότητα

Ο Διογένης ο Λαέρτιος μας λέει ότι ο Αναξίμανδρος (611-547 π.κ.ε.) είχε γράψει τις απόψεις του σε ένα περιληπτικό έργο («*των δε αρεσκόντων αυτώι πεποίηται κεφαλαιώδη την έκθεσιν*», ο. π. σ. 82).

Αυτό το περιληπτικό έργο ήταν στην ουσία σημειώσεις και όχι πλήρης ανάπτυξη, και έπεσε τυχαία στα χέρια του Απολλόδωρου του Αθηναίου (180-110 π.κ.ε.). Δηλαδή, μετά από 400- 430 χρόνια περίπου, υπήρχε η έκθεσις των κεφαλαιωδών βασικών αρχών που κατέγραψε ο Αναξίμανδρος. Από ότι φαίνεται, κανένα «κακό» ιερατείο δεν φρόντισε να το εξαφανίσει.

Ο Απολλόδωρος, όπως καταθέτει ο Διογένης Λαέρτιος, θεωρούσε τον εαυτό του τον πιο τυχερό άνθρωπο του κόσμου διότι είχε επιτύχει το ανέλπιστο κατόρθωμα να αποκτήσει μία πολύ μικρή περίληψη του συγγράμματος του Αναξίμανδρου.

Αντιγράφω το απόσπασμα: «Των δε αρεσκόντων αυτώ πεποιήται κεφαλαιώδη την έκθεσιν, ηι που περιέτυχεν και Απολλόδωρος ο Αθηναίος· ος και φησίν αυτόν εν τοις Χρονικοίς τώ δευτερώι έτει της πεντηκοστής ογδόης ολυμπιάδος ετών είναι εξήκοντα τεττάρων και μετ' ολίγον τελετήσαι» (ο. π. σ. 82).

Ο Απολλόδωρος πήρε στα χέρια του ολόκληρη την έκθεση του Αναξίμανδρου. Αυτή διατηρήθηκε επί τέσσερις αιώνες. Πιθανότατα, ο Απολλόδωρος πήρε κάποιο αντίγραφο, μιας και τα υλικά της εποχής εκείνης δεν ήταν τόσο ανθεκτικά στο χρόνο. Αυτή είναι όλη κι όλη η αναφορά. Τα υπόλοιπα είναι στη φαντασία του συγγραφέα, άνευ πηγών.

Πυθαγόρας και πυθαγόρειοι

Και εδώ επίσης θα επικεντρωθώ στα σημεία που έχουν να κάνουν με την υποτιθέμενη «επανάσταση» των φιλοσόφων ενάντια στην αρχαία ελληνική θρησκεία, παραλείποντας τα υπόλοιπα ανακριβή του Γιαννουλάκη που δεν έχουν σχέση με το θέμα μας.

Ταξίδεψε επίσης σε διάσημους «ιερούς τόπους» της Ελλάδας, για να εξερευνήσει τα μυστήρια αυτών των τόπων, στη Δήλο, στο Ιδαίον Άντρον της Κρήτης, στους Δελφούς (όπου λέγεται ότι συνδέθηκε ερωτικά με την ιέρεια θεμιστοκλεία και έμεινε μαζί της για έναν χρόνο, όπου έμαθε πολλά μυστικά των Δελφών, μάλλον απομυθοποιητικά για το μαντείο). Έπειτα από την πάροδο ενός χρόνου, γεμάτου επαφές, συνεδριάσεις, διδασκαλίες και δραστηριότητες της Πυθαγόρειας Σχολής, ο Πυθαγόρας συνελήφθη και βρέθηκε στα δικαστήρια, κατηγορούμενος -φυσικά- για αθεία και διαφθορά των νέων (όπως άλλωστε θα συνέβαινε και σε οποιαδήποτε άλλη ελληνική πόλη αν ίδρυε τη σχολή του). Το δικαστήριο αποτελούνταν από χίλιους δικαστές (!) και η απολογία του

Πυθαγόρα ήταν τόσο γοητευτική και εντυπωσιακή, που τελικά απαλλάχθηκε από τις κατηγορίες και του επιτράπηκε να συνεχίσει να διδάσκει.

Ο συγγραφέας δεν αναφέρει καμία πηγή για όσα ισχυρίζεται. Ο Πυθαγόρας συνδέθηκε μεν με την ιέρεια των Δελφών Θεμιστοκλεία, αλλά όχι ερωτικά. Συνδέθηκε με τη σχέση δασκάλας προς μαθητή. Το ίδιο βλέπουμε με τη σχέση Σωκράτους και Διοτίμας, που ήταν επίσης ιέρεια στους Δελφούς αλλά σε μεταγενέστερη εποχή. Αυτό είναι και μια απάντηση στην κατηγορία ότι η αρχαία ελληνική θρησκεία δήθεν υποβίβαζε το γυναικείο γένος. Δύο από τους κορυφαίους Έλληνες φιλοσόφους μαθήτευσαν κοντά σε γυναίκες δασκάλους.

Σε απόσπασμα αναφέρεται: «τα πλείστα των ηθικών δογμάτων λαβείν τον Πυθαγόραν παρά Θεμιστοκλείας της εν Δελφοίς» (D- Kranz, I 14.3). Άλλωστε, το ίδιο το όνομα του Πυθαγόρα σημαίνει «ο αγορεύων τα της Πυθίας».

Υπάρχουν πολλές πληροφορίες για τον Πυθαγόρα και τους πυθαγορείους. Φερεκύδης, Ηρόδοτος, Ίων ο Χίος, Εμπεδοκλής, Ισοκράτης, Διόδωρος ο Σικελιώτης, Ιάμβλιχος, Πορφύριος, Πρόκλος, Άνδρων ο Εφέσιος, Ονομάκριτος, Κρατίνος, Αντιφών, Αριστοτέλης, Θεόπομπος ο Χίος, Αριστόξενος, Δικαίαρχος, Θεόφραστος, Τίμαιος εκ Ταυρομενίου, Ηρακλείδης, Ζήνων, Ιερώνυμος ο Ρόδιος, Ερατοσθένης, Έρμιππος ο Σμυρναίος, Ανδροκύδης, Σωτίων, Σωσικράτης, Απολλόδωρος ο Αθηναίος, Πολύβιος, Αλέξανδρος Πολυίστωρ, Στράβων, Πλούταρχος, Νικόμαχος, Αέτιος, Θέων ο Σμυρναίος, Σέξτος Εμπειρικός, Διογένης Λάερτιος. Σε όλους αυτούς υπάρχουν εκτενείς ή σύντομες αναφορές. Από ότι φαίνεται, μάλλον κάποιους τους βολεύει να ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχει φως. Δυστυχώς για αυτούς, υπάρχει. Θέλουν να κρατούν μια θαμπή εικόνα για να έχουν περιθώριο να λένε τα δικά τους, άνευ ελέγχου των λεγομένων τους. Βασίζουν τη θέση τους στο ότι αρκετοί από αυτούς έζησαν πολύ μετά τον Πυθαγόρα. Το λάθος του επιχειρήματος αυτού είναι κυρίως ότι δεν υπολογίζουν ότι υπήρχαν βιβλία κατά την εποχή των συγγραφέων αυτών που σήμερα είναι χαμένα. Δεν γράφουν λοιπόν αυθαίρετα, αλλά βασίζονται σε προγενέστερες πηγές τις οποίες μάλιστα κατονομάζουν ή παραθέτουν αποσπάσματα από αυτές. Η προσπάθειά τους να βγάλουν ευφάνταστους και αφελείς τους παραπάνω άνδρες φανερώνει τη δική τους κακοβουλία.

Όσον αφορά τον διωγμό των πυθαγορείων, ας πούμε τα παρακάτω. Στον Κρότωνα όπου αναπτύχθηκε η σχολή, ο πυθαγορισμός είχε ισχυρή επιρροή στα πολιτικά

πράγματα πρώτον επειδή είχαν καλή μαρτυρία οι πυθαγόρειοι, και δεύτερον επειδή πολλοί από αυτούς κατείχαν ανώτερα πολιτικά αξιώματα. Το ίδιο ίσχυε και στις άλλες πόλεις, όπως τον Τάραντα, το Μεταπόντιο κα. Ο φθόνος και η αντιζηλία ανθρώπων που ήθελαν να ασκήσουν την εξουσία αυθαίρετα και που δεν ήσαν μέλη του Ομακοείου (εκ του «ακούειν ομού») ή είχαν απορριφθεί από μέλη (όπως ο Κύλων), έγιναν αίτια ταραχών. Το 510 π. κ. ε, έγινε εξέγερση στη Σύβαρη με αποτέλεσμα να εκδιωχθούν 500 πυθαγόρειοι και να ζητήσουν άσυλο στον Κρότωνα. Από τον Κρότωνα στάλθηκε αντιπροσωπεία τριάντα ανδρών οι οποίοι εσφάγησαν από τους επαναστατημένους Συβαρίτες. Οι δύο πόλεις ήρθαν σε πόλεμο και η Σύβαρη καταστράφηκε. Υπήρξε όμως φιλονικία μεταξύ των νικητών όσον αφορά τη νομή των λαφύρων. Ο Κύλων εκμεταλλεύτηκε τη διχόνοια και διέσπειρε τη συκοφαντία ότι δήθεν ο Πυθαγόρας ήθελε να εγκαταστήσει τυραννίδα και ενεργούσε για αυτό τον σκοπό μυστικά. Έτσι, διηγείρε τον όχλο με αποτέλεσμα να καούν ζωντανοί πυθαγόρειοι. Ο Πυθαγόρας που ήταν σε προχωρημένη ηλικία κατέφυγε στο Ναό των Μουσών στο Μεταπόντιο, ζητώντας άσυλο. Εκεί πέθανε.

Και φυσικά, επειδή μέσα από όλα αυτά οι Πυθαγόρειοι εξήγαγαν μεγάλη κοσμοθεωρία και ερμηνεία του κόσμου, ο Πυθαγόρας ήξερε ότι ερχόντουσαν σε αντιπαράθεση με τη συγκεκριμένη μυθολογική-θεοκρατική ερμηνεία του κόσμου που επικρατούσε εκείνες τις εποχές μέσω των ιερατείων και των αρχόντων των πολιτειών.

Γράφει ο Π. Γράβιγγερ στο βιβλίο «Ο Πυθαγόρας και η Μυστική διδασκαλία του πυθαγορισμού»: «Κατά την ομόφωνον σχεδόν γνώμιν των νεοτέρων ερευνητών του πυθαγορισμού, το φιλοσοφικόν σύστημα που εγκαθίδρυσεν ο Σάμιος διδάσκαλος, ήτο μια **μεταρρύθμισης** των προϋπαρξάντων Μυστηρίων και ιδίως του Ορφισμού, που τότε εις την Κάτω Ιταλίαν είχε βαθείας ρίζας και μεγάλην διάδοσιν» (σ. 103).

Ο Πυθαγόρας όχι μόνο δεν αρνήθηκε την πρότερη θρησκευτικο-φιλοσοφική παράδοση (ο ίδιος ήταν μυημένος στα Ορφικά Μυστήρια από τον Αγλαόφημο) - επομένως και τη μυθολογία-, αλλά προσπάθησε να αποδώσει την ουσία της μέσω των μαθηματικών και της στερεομετρίας.

Στα Χρυσά Πυθαγόρεια Έπη που είναι μια επιτομή της πυθαγόρειας ηθικής, διαβάζουμε: «Αθανάτους μεν πρώτα θεούς, νόμω ως διάκειται τίμα και σέβου τον

όρκον, έπειθ' ήρωας αγαυούς, τους τε καταχθονίους σέβε δαίμονας έννομα
ρέζων» (στίχοι 1-3). Απόλυτη συμφωνία με την ελληνική θρησκεία.

Διομήδης